

11. Přerozdělování II

11.1. DOBÝVÁNÍ RENTY

Přerozdělování

V předchozích modelech mělo přerozdělování podobu daňově-transferového programu.

Pro fungování modelů bylo klíčová konkrétní podoba programu a konkrétní proces kolektivní volby

Nyní změníme úhel pohledu a zaměříme se na problematiku toho, že ekonomické subjekty **spotřebovávají zdroje** při snaze dosáhnout přerozdělování.

Dobývání renty

Dobývání renty = sociálně nákladné prosazování přerozdělení důchodů nebo majetku.

→ typickým případem je snaha o získání monopolní renty, kterou může **vláda** vytvořit, popřípadě zvýšit

Dobývání renty - typy

V moderních tržních ekonomikách je přítomnost vládních nařízení a regulací všudypřítomná.

Tato nařízení a regulace vytvářejí renty mnoha typů a jednotlivci o jejich získání často soutěží.

V některých případech je taková soutěž zcela legální.

V jiných případech je dobývání renty nelegální a nabývá podoby **úplatku, korupce, podvádění a černých trhů.**

Dobývání renty - náklady

Problémem, který dobývání renty vytváří je, že jednotlivci na její získání vynakládají vzácné zdroje.

Jednotlivci chtějí získat rentu, a proto se snaží ovlivnit vládní rozhodnutí → přitom však dochází k ekonomicky **neproduktivním výdajům** na její získávání (např. lobbying).

Aplikace: Náklady monopolu

Haberger (1954): Empirické odhady monopolních ztrát mrtvé váhy pro americkou ekonomiku → výsledek: jejich velikost je relativně malá (0,1% HDP p.a.)

Tullock (1967): Náklady monopolů pro ekonomiku jsou výrazně vyšší, protože subjekty soutěží o získání monopolní renty a při této snaze spotřebovávají zdroje.

Další náklady dobývání renty

Soutěž jednotlivých kandidátů o získání renty není jediným způsobem neefektivního vynakládání zdrojů.

I samotné přidělování renty vládním úřadem se tak stává lukrativní záležitostí a stává se předmětem **soutěže vládních byrokratů** o to, kdo získá privilegium přidělovat rentu. To také vede k ekonomicky neproduktivním výdajům.

Může být dobývání renty pozitivní?

Dobývání renty jsme doposud považovali za neproduktivní vynakládání zdrojů, implicitně jsme ovšem předpokládali, že se nacházíme na hranici výrobních možností (**Pareto efektivita**).

Co když se tam ekonomika nenachází? Jaké bude potom zhodnocení dobývání renty?

V takovém případě (za určitých předpokladů) může být dobývání renty efektivní (např. dobývání renty za účelem odstranění cla) → ovšem taková situace nastává poměrně zřídka

Náklady na dobytí renty

Jsou ekonomické renty zcela vyčerpávány náklady na jejich získání (dobyty)?

Pokud několik subjektů soutěží o rentu v prostředí dokonalých informací, potom by ekonomické renty měly být plně vyčerpávány náklady na jejich dobytí ($MR=MC$)

V realitě: nedokonalé informace, averze k riziku, nelegálnost některých dobývání, alternativní využití zdrojů → renta může být vyšší než náklady na její získání → **efektivní dobývání renty** (Tullock)

Aplikace

- 1) Obchodní politika (cla, kvóty, protekcionismus, nedospělá odvětví..)
- 2) Regulace („*regulator capture*“)
- 3) Získávání (předražených) veřejných zakázek

11.2. MODEL „PREDÁTOR“

Predátorství

Predátorství = jednotlivci nebo skupiny ve společnosti soustředí svoji aktivitu na získávání zboží od jiných.

Model „Predátor“

- Grossman – Kim (1996)
- Interakce dvou agentů: potenciální „Predátor“ a potenciální „Kořist“
- Potenciální Kořist rozděljuje svoje zdroje mezi produkci spotřebního zboží a na produkci obranných opatření proti případnému predátorskému nájezdu.
- Potenciální Predátor rozděljuje svoje zdroje produkci spotřebního zboží a produkci ofenzivních zbraní, které může použít k uloupení majetku Kořisti.

Rovnováhy...

- 1) **Žádná agrese** ... Predátor nevytváří žádné ofenzivní zbraně, věnuje se pouze produkci spotřebních statků
- 2) **Čistá agrese** ... Predátor nevytváří žádné spotřební statky, pouze ofenzivní zbraně
- 3) **Smíšená** ... Predátor věnuje část zdrojů na produkci spotřebních statků a část zdrojů na produkci ofenzivních zbraní.

Fungování modelu (1)

Kořist (vybavená zdroji e^d) je na tahu první, musí se rozhodnout, kolik věnuje na obranu x^d a kolik na produkci kapitálu k^d ve vztahu k rozpočtovému omezení:

$$e^d = x^d + k^d$$

Predátor (vybavený zdroji e^o) pak musí rozdělit zdroje na ofenzivní zbraně x^o a na produkci kapitálu vzhledem k rozpočtovému omezení:

$$e^o = x^o + k^o$$

Následně se uskuteční produkce, která je lineární pro Kořist i Predátora s produkčním koeficientem α

Fungování modelu (2)

V případě „predátorství“ ($x^o > 0$) si Kořist ponechá δ podíl ze svého původního vybavení (jak defenzivní statky, tak spotřební statky podléhají Loupeži)

Hodnota δ závisí na relativním poměru, v kterém Kořist a Predátor investovali do defenzivních a ofenzivních statků.

$$\delta = \Psi(x^o/x^d); \text{ kde } \Psi' < 0$$

Fungování modelu (3)

Finální **bohatství** je ω^j ($j = d, o$) a predátorství může spotřebovovat zdroje, tudíž $\omega^d + \omega^o$ může být menší než $e^d + e^o$

Cílem jednotlivce je maximalizace součtu produkováných spotřebních statků a finálního bohatství ($\Omega^j = \alpha k^j + \omega^j$)

Rovnováhy modelu jsou **Nashovy rovnováhy** založené na nejlepších reakčních volbách x^o a x^d

Rovnováhy modelu...

... budou záviset na hodnotách parametrů a počátečního vybavení

Uvažujme dvě proměnné:

- poměr vzájemného počátečního vybavení
 $\varepsilon = e^d/e^o$
- efektivitu ofenzivních zbraní oproti defenzivním opatřením (κ)

Rovnováhy modelu (1)

- 1) Pokud jsou ε i κ malé, potom **nebude** docházet k predátorství \rightarrow ofenzivní zbraně jsou tak neefektivní oproti obraně, že se predátorství nevyplatí
- 2) Pokud je ε velké a κ ani moc malé ani moc velké, potom bude Predátor alokovat **veškeré své zdroje na predátorství** \rightarrow vysoká relativní hodnota zboží, které Predátor může získat. Predátor je na počátku relativně chudý vůči Kořisti a bohatství Kořisti podporuje agresivitu Predátora.

Rovnováhy modelu (2)

- 3) Pokud je κ malé, potom **nebude docházet k predátorství**, i v situaci, kdy je ε velmi velké \rightarrow ofenzivní zbraně jsou neúčinné oproti defenzivním opatřením.
- 4) Pokud je κ velmi vysoké, potom vysoká efektivita ofenzivy vůči defenzivě znamená, že Predátor bude alokovat **pouze část svých zdrojů** pro predátorství.

Aplikace: ochrana vlastnických práv

Aplikace modelu predátorství na vytvoření teorie
vlastnických práv.

Předpoklady: dva agenti, oba však mohou hrát roli
jak Predátora, tak Kořisti.

Motivace: Proč ve společnostech obvykle
převládají neagresivní rovnováhy?

Aplikace: ochrana vlastnických práv (2)

Pokud ve společnosti převládá **neagresivní rovnováha**, potom jednotlivci museli vynaložit dostatečné zdroje na obranu.

Tyto zdroje na obranu ovšem představují náklady. Je tedy situace s plně garantovanými vlastnickými právy nejlepší možná?

Aplikace: ochrana vlastnických práv (3)

Ochrana vlastnických práv = podpora defenzivních opatření oproti ofenzivním zbraním.

Bohatí jsou na tom tím lépe, čím menší je k a tedy čím větší je ochrana vlastnických práv, u **chudých** je tomu opačně.

Aplikace: ochrana vlastnických práv (4)

Je potom možné argumentovat, že přerozdělování důchodů od kapitalistů k dělníkům může být ku prospěchu kapitalistů, pokud stimuluje **produktivní** spíše než **predátorské** chování na straně dělníků.

Dělníci musí rozhodnout, jak alokovat svůj čas mezi predátorské a produktivní aktivity. Pokud kapitalisté podporují příplatky ke mzdám, zvyšují hodnotu času věnovaného produktivním aktivitám oproti predátorským na straně dělníků

11.3. MEZIGENERAČNÍ PŘEROZDĚLOVÁNÍ

Mezigenerační přerozdělování

- Penzijní systém
- Zdravotní systém
- Školství

PAYG

Pay as you go (PAYG) = financování přerozdělovacího programu, kdy pracující populace je zdaněna, aby financovala platby starším (ČR: důchody + zdravotnictví)

Proč existuje taková silná motivace přerozdělovat od mladých ke starým?

Budoucí generace

PAYG systémy umožňují přesunovat náklady současných přerozdělovacích procesů i na generace, které se dosud nenarodily.

Budou se toho snažit současné generace **využít** (zneužít)?

Pokud ano, co pak bude budoucí generace motivovat k tomu, aby své závazky skutečně splnili a neodmítli je jako **unfair**?

Browning (1975)

Bude PAYG penzijní program **zaveden** v populaci s majoritním hlasováním?

Předpoklady modelu: model mnoha současně žijících generací s identickými, nealtruistickými jednotlivci, majoritní hlasování, přijaté rozhodnutí platí již navždy

Závěry Browning modelu

Jednotlivec v každém věku posuzuje čistou diskontovanou **očekávanou hodnotu** plateb a příspěvků do systému.

Protože se populace skládá s jednotlivců v různém věku, program získá majoritní podporu.

Tento závěr platí i v situaci, kdy populace roste (převažují mladé generace) a model také predikuje větší objem přerozdělování než jakou by preferoval mladý volič.

Kritika Browning modelu

- Přepokládá, že budoucí generace nemohou změnit podobu programu → budoucí generace nemůže odmítnout závazky, které na ně uvalily předchozí generace
- Proč **mladí** neodmítnou plnit dohodu?

Proč mladí dodrží dohodu?

- 1) **Altruismus** → mladí jsou solidární se svými Starými a rozdělí se s nimi o zdroje.
- 2) **Společenská smlouva** → dohody se dodržují.
- 3) **Heterogenita voličů** napříč generacemi → formace majoritních koalic mezi některými mladými a některými starými za účelem udržení mezigeneračního přerozdělování

Tabelliniho model mezigeneračního přerozdělování (1990)

- Mezigenerační přerozdělování na příkladě splacení/nesplacení veřejného dluhu. Rozhodnutí musí být schváleno majoritním hlasováním.
- Stará generace vytvořila dluh (bez souhlasu mladých). Nyní existuje stará i mladá generace a hlasuje se o tom, zda dluh (a s ním i příslušný daňově-transferový program) bude splacen nebo odmítnut.

Výsledek modelu

Dluh nebude odmítnut a program bude pokračovat, protože k jeho udržení se zformuje **koalice starých a dětí bohatých rodičů** (kteří drží obligace veřejného dluhu).

Děti bohatých rodičů jsou altruističtí vůči svým rodičům. Kdyby mohli hlasovat v minulém období, hlasovali by **proti** zavedení programu.

Program však byl zaveden a jejich rodiče drží obligace veřejného dluhu, proto z altruismu hlasují pro udržení programu → minulé rozhodnutí není změněno současnou generací

Role altruismu

Altruismus mezi generacemi musí být přítomný, jinak by nedošlo ke splacení dluhu. Nemůže být však ani příliš silný, protože potom by děti maximalizovali užitky svých rodičů nikoliv svoje.

Pokud přijmeme předpoklad „středního“ altruismu, potom budou nebo budou uhrazovány příliš velké hodnoty dluhu (zátěž dluhu převyšuje altruismus) ani příliš malé hodnoty dluhu (příliš málo postižených rodičů).

11.4. PŘEROZDĚLOVÁNÍ A MOBILITA

Mobilita

Až doposud jsme předpokládali, že jednotlivci nemohou legálně uniknout důsledkům rozhodování, které bylo ohledně přerozdělování kolektivní volbou přijato.

Ovšem jednotlivci, pokud se jim výsledná podoba přerozdělování nelíbí mohou **hlasovat nohama** → změnit jurisdikci.

Tato možnost **ex-post** mobility ovlivňuje podobu přerozdělovacích programů **ex-ante**.

Aplikace...

- 1) **Emigrace/imigrace** pracovní síly/kapitálu mezi regiony/zeměmi
- 2) Teorie **klubů**
- 3) **Politická ekonomie růstu** → jak hrozba důchodového přerozdělování může ohrozit akumulaci výrobních faktorů, a tím i ekonomický růst.

Mobilita daňového poplatníka

- Epple-Romer (1991)
- Model toho, jak **mobilita** výrobních faktorů limituje prostor pro přerozdělování
- Model předpokládá dokonalou mobilitu mezi komunitami, takže jednotlivci si mohou zvolit, v které komunitě se jim nejvíce líbí daňově-transferový program

Předpoklady Epple-Romer (1)

- Metropolitní homogenní území, které je rozděleno na J **juridiskcí**, přičemž počet i hranice komunit jsou fixní.
- Jednotlivci, kteří se liší ve svém **příjmu** y si vyberou jednu z J juridiskcí, kde chtějí žít.
- Důchod v každé juridiskci je rozdělen podle $F(y)$ $[0, y^{\max}]$ a toto rozložení je známo.

Předpoklady Epple-Romer (2)

- Jednotlivci konzumují **dva typy statků**:
 - spotřební statek c
 - komunitně specifický statek x_h „bydlení“
- **Užitek** jednotlivce je rostoucí konkávní funkcí obou statků $u(c, x_h)$
- Druhý statek (bydlení) je **zdanitelný statek**, z kterého jednotlivec platí daň, pokud je rezidentem.

Předpoklady Epple-Romer (3)

- Přerozdělování v rámci komunity j probíhá následovně: každý jednotlivec obdrží **fixní transfer na hlavu v_j** , který je financován daní na bydlení.
- **Daň na bydlení** v komunitě j je t_j a nájemní cena bydlení před zdaněním (která se určí v rovnováze) je P_j^h , takže **hrubá cena bydlení** (včetně daně) v komunitě j je $P_j = (1 + t_j)P_j^h$

Předpoklady Epple-Romer (4)

Rozpočtové omezení jednotlivce s důchodem y , který žije v komunitě j je potom: $y + v^j = c + P^j x_h$

V každé komunitě jednotlivec **maximalizuje svůj užitek** volbou c a x_h pro dané P^j a v^j .

Dále jednotlivec hledá, v které komunitě mu kombinace (P^j, v^j) přinese **nejvyšší užitek**.

V každé komunitě je (P^j, v^j) určeno **majoritním hlasováním** všech členů komunity.

Výsledky Epple-Romer modelu

- Klíčovým výsledkem modelu je skutečnost, že mobilita vede ke **stratifikaci** komunit podle příjmů, kdy komunity s vyšším průměrným příjmem jsou charakteristické **nižším** stupněm přerozdělování
- Daně jsou využívány pouze k financování přerozdělování, nikoliv k produkci veřejných statků → vysoké daně vyženou bohaté a přilákají chudé.

Rozdíly ve zdanění a bariéry mobility

- Jak velký problém představuje mobilita pro možnost provádění přerozdělovacích politik?
- Existují mezi jednotlivci odlišné preference pro přerozdělování?
- Dokonalá mobilita výrobních faktorů?

Mobilita práce

- Útěk **bohatých** z regionů s vyšším zdaněním je limitován celou řadou faktorů (rodinné, společenské, pracovní vazby) a bude zatížen vysokými náklady
- Naopak **chudí** mohou být výrazně více přitahováni do regionů s vyšší úrovní daní a přerozdělování (mají nižší náklady příležitosti)

Mobilita kapitálu

- Bohatí by ovšem mohli obejít vysoké náklady emigrace tím, že by do zahraničí převedli svůj kapitál a schovali jej tak před domácím zdaněním
- Hrozba útěku kapitálu může blokovat snahy o vyšší domácí přerozdělování.

Mobilita práce a přerozdělování v čase

- Snaha využít situace, kdy výplata transferů a platba daní je od sebe odtržena v čase (vzdělání).
- Využijí transferů a v okamžiku, kdy přijde čas placení daní, uteču jinam.
- Útěk mozků

Literatura

A. Drazen: **Chapter 8:** *Redistribution.* ss. 334-371